

**Liitu Kultuurilehe
uudiskirjaga!**

SA KULTUURILEHT
UUDISKIRI

kultuurikava.ee

kultuur.info

25.08.2017

Ei näe, aga kuuleb ja räägib

„Nägemise õpetuses“ suunavad autorid ka visuaalselt haritud külastaja kontrollima oma vaatamis-, sellest tulenevat nägemis- ja mõistmisviisi.

REET VARBLANE

Annika Haasi, Jekaterina Kultajeva ja Elo Liivi „Nägemise õpetus“ Tallinna Kunstihoone galeriis kuni 4. IX.

Annika Haasi, Jekaterina Kultajeva ja Elo Liivi „Nägemise õpetus“ ei ole esimene pimedatele mõeldud ja pimedatest kõnelev kunstiprojekt Eestis. Just skulptorid – kolmemõõtmeliste objektide, aga ka ruumiga tegelevad kunstnikud on seda teematikast varemgi avalikkuse ette toonud. Koostöös pimekurtide tugiliiduga korraldas kujurite ühendus 2010. aastal disaini- ja arhitektuurigaleriis näituse „Meelepete“ ning 2012. aastal Haapsalu Linnagaleriis „Taevas on paberist“. Nii Tallinna kui ka Haapsalu ettevõtmises ei osalenud sugugi ainult kunstnikud, professionaalsed skulptorid, vaid ka nägemis- ja kuulmispuudega täiskasvanud ja lapsed, keda mitte ainult ei õpetatud tajuma kompamismeele, puudutuse abil objekte, mis on mõeldud nägemismeele abil vastuvõtmiseks, vaid neid õpetati ka ise selliseid objekte tegema ehk siis tajuma vormi, pinda, faktuuri. Ka Kumus on mitmel korral pühendatud programme erivajadustega inimestele, näiteks Jaan Koorti näituse haridusprogramm „Käekõne“ 2013. aastal. Kõigile nimetatud ettevõtmistele eelnesid (ja järgnesid) töötoad ja kohtumised jne, nii et tegemist ei olnud kampaania korras üksikettevõtmisega.

Kõik see aga ei vähenda Tallinna Kunstihoone galeriis eksponeeritud projekti tähendust ja kaalu. Asi pole ainult väljapaneku viimse kui detailini läbi mõeldud esteetilises tervikus (väga täpselt tempereeritud seinavärv, ruumijaotuste proportsioonid, valgustus), kuigi sellela ei tuleks sõnum, projekti sisu nii selgelt ja veenvalt välja. „Nägemise õpetuse“ puhul on kolm hästi olulist momenti, mis seda projekti teistest samalaadsetest eristavad, vähemalt kui mõelda seniste Eesti omade peale.

Väike kontroll. Kõigepealt viis, kuidas autorid suunavad kunstinäituse külastaja, kellel on kunsti vastuvõtmise kogemus ja oskus, s.t visuaalsete kujundite lugemisoskus, ja kes on valmis läbima väljapanekut just nii, nagu autorid seda on soovinud (et mitte öelda „ette näinud“). Autorid – skulptorid Jekaterina Kultajaeva ja Elo Liiv ning fotokunstnik Annika Haas – manipuleerivad oma nii-öelda professionaalse külastajaga ja ei pane teda mõtlema mitte ainult erivajadustega, teistsuguse inimese, Teise peale, vaid suunavad visuaalselt haritud inimest kontrollima oma vaatamis- ja sellest tulenevat nägemis- ning maailma mõistmisviisi.

John Berger arutleb raamatus „Nägemise viisid“ („Ways of Seeing“) nägemis-, aga ka vaatamisviisi (igasugune vaatamine on iseenesest valik) mõjutatuse üle. Suunavate faktoritena ei too ta välja mitte ainult meie varasema teadmise maailma kohta ja seetõttu uskumise, et näeme just niiviisi, vaid (eelkõige), et oleme teadlikud sellest, et ka meid nähakse ning seetõttu seame oma nägemisviisi (alateadlikult) teiste omade järgi. Selle tõttu on meie nägemisviis aktiivne ja pidevalt muutumises. Berger kirjutas oma raamatu, millele oli eelnenud ülipopulaarne BBC saatesari, 1972. aastal ning tema arutlusviis võib praegusel tõejärgsel ajal tunduda mõneski aspektis vananenuna või üldteada tõena, aga nägemisviisi kallutamise teise pilgu järgi on märkimisväärne moment ka „Nägemise õpetuse“ projekti puhul.

Bergeri idee valgusel tekib Annika Haasi portreefotode puhul, iseäranis kui need on mitmekesi koos eksponeeritud nagu installatsioonis „Kastiühiskond“, küsimus, miks üks detail hakkab jõuliselt prevaleerima teiste üle? Miks ei jää portreeteritavate juures meelde juukse- või nahavärv, nina-, näo- või huulte kuju, isegi mitte vanus või kas tegemist on ilusa või mitte nii ilusa inimesega, kas fotol on üks või kaks inimest, vaid kummalised, ärapööratud eripärasuses ebamugavust tekitavad silmad? Mida räägib see sootsiumi kohta, kui sellisesse lõksu langevad ka visuaalselt ja kultuuriliselt haritud inimesed? Põhimõtteliselt on see ju samalaadne vaataja proovilepanek, nagu oli rühmituse AES+F fotoinstallatsioon „Kahtlusalused“ (1997), kus vaatajale anti otsustada, kes esitatud fotodel on sooritanud kuriteo, kes mitte.

Aktiivsed modellid. Vaatajaga manipuleerimine, tema proovilepanek on tähtis, kuid siiski üks tasand, mitte eesmärk omaette. Passiivse, autori tahte allutatud modellide kõrval on selles projektis tugevalt esil aktiivsed modellid, kellele on antud ka oma hääl. Interaktiivse installatsiooni ja ka videointervjuu kangelased Vello Vart, Sülvi Sarapuu ja Jakob Rosin valdavad sõna: nende jutt on intelligentne, sõnaseadmine ladus. Ilmselt on ka intervjuueeritava ja intervjuueriva (autorite) koostöö sujunud, sest kui sattuda intervjuud kuulama juhuslikust kohast, kipuvad kontekstist välja rebitud väljendid mõjuma euroametnike didaktiliste õpetussõnadena, tagasi kontekstis aga igati arukate, läbi mõeldud ütlustena. Nad ei vurista ette päheõpitud kreedot, nad teavad, kus ja miks nad just neid sõnu lausuvad. Telefonivestluses Vello Vardiga tuli välja tema suhtumine projekti kui sellisesse, ta oli võimeline ennast kõrvalt vaatama, analüüsima kunstniku ja modelli suhet, tööprotsessi („Elo nägi minuga ikka ränka vaeva.“).

Aktiivsete modellide intelligentsus on kandunud üle ka passiivsetele modellidele, fotode kangelastele. Vaataja pannakse igati raskesse olukorda: ta teab, et tegemist on sõnaosavate, endaga üldiselt hakkama saavate ja enese eest seista oskavate inimestega, kes füüsilise puude tõttu vajavad teistsugust kohtlemist, aga ta on püütud harjumuspärase nägemisviisi lõksu.

Annika Haasi (fotod) ja Elo Liivi (skulptuur) installatsiooni „Kastiühiskond“ puhul kerkib küsimus, miks portreede puhul jäävad prevaleerima vaid kummalised silmad. Esiplaanil on Liivi skulptuur „Mul on niigi hea“.

Annika Haas

Meediumide mitmekesisus. Kui suurte grupi- või ülevaatenäituste puhul meediumide ja väljendusvahendite paljusus kipub virvarriks muutuma ning vaatajat segadusse ajama, siis „Nägemise õpetuse“ autorid on osanud oma instrumentaariumi esitada õiges vahe- ja, mis veel tähtsam, järjekorras: fotode esialgne tähenduslik raskekahurvägi taandub, rääkida saab mõõdukaks timmitud atmosfäärist, vaataja silm ja häbistatud nägemisviis saavad puhkust, vastuvõtuaktiivsus suunatakse kompimis- ja kuulismeelele. Kui helile, ka tekstile üles ehitatud installatsioonid on viimase aja meganäitustel tavalised, siis taktiilseid installatsioone kohtab veel harva. Tallinna Kunstihoone galeriis on see olemas ja toimib.

„Nägemise õpetus“ algab ja lõpeb metafooriga: Elo Liivi ülevalgustatud, sõna otseses mõttes silmi pimestava peaga „Mul on niigi hea“, sest kui lugeda saateteksti, siis „nägemiseks tuleb kasutada oma südant ja kõiki teisi meeli“ ning Jekaterina Kultajeva heliinstallatsiooniga „Info levib“ ehk muinasjutuga, kus kümne nägemisviisiga inimesed ehk kõikenägijad valisid oma kuningaks pimedat, sest tal oli üheteistkümnes nägemisviis ehk oskus näha enda sisse. Muinasjuttu kuuleb aga vaid siis, kui ruumis on vähemalt kaks inimest.

Kui algul tundus mulle pealkiri „Nägemise õpetus“ liialt didaktiline, siis pärast mõistujuttu mahenes seegi. Eks kõik olene sellest, kes ja kuidas midagi õpetab. Üleliigset esoteerikat ega ka rangelt piiritletud juhtnööri nägemis- ja mõistmisviisidest rääkimiseks vaja ei ole. Kunstihoone galeriis on kõike parasjagu, ka vaatajaga manipuleerimist.

 Post Views: 72

0 Comments **Sirp**

 Login ▾

 Recommend 1 **Share**

Sort by Best ▾

Start the discussion...

LOG IN WITH

OR SIGN UP WITH DISQUS

Name

Be the first to comment.

ALSO ON SIRP

Teadus ja autoriõigus

3 comments • 2 months ago

Miks tuleb õpilased viia „Festheartile“?

3 comments • 2 days ago

Nii nad tapsidki meie filmikunsti

2 comments • 3 months ago

Vastukaja – Repliik retsenseerimise asjus

1 comment • 23 days ago

 Subscribe **Add Disqus to your site** Add Disqus Add **Privacy**